ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 100, Ocak 2020, s. 1-14

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.39253>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
12.10.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.01.2020

Ayça ÖZGÜN

Atakum Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
aycaozgun@gmail.com

Prof. Dr. Damla BULUT

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, GSEB, Müzik Eğitimi ABD
damla.bulut@omu.edu.tr

MÜZİK ÖĞRETMENİ ADAYLARININ BİREYSEL SES EĞİTİMİ DERSİNE YÖNELİK MOTİVASYONLARI*

Öz

Araştırmada müzik öğretmenleri adaylarının Bireysel Ses Eğitimi (BSE) dersine ilişkin motivasyonlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Belirtilen amaç doğrultusunda, araştırmada, çeşitli üniversitelerde müzik öğretmenliği programlarında okuyan 1., 2., 3. ve 4. sınıflardaki öğrencilerin BSE dersine yönelik motivasyon durumları tespit edilmiş ve söz konusu motivasyonlarının; öğrenim gördüğü üniversiteye, sınıf düzeyine, cinsiyete, mezun oldukları lise türü gibi değişkenlerdeki farklılığı ortaya konmuştur. Araştırmanın örneklemini Ondokuz Mayıs, Niğde Ömer Halisdemir, Trabzon ve Necmettin Erbakan Üniversitelerindeki Müzik Öğretmenliği Programında okuyan ve BSE dersini alan 479 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma betimsel niteliklidir. İlgili veriler Ekici tarafından 2017 yılında geliştirilen “Bireysel Ses Eğitimi (BSE) Dersi Motivasyon Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma bulguları ışığında müzik öğretmenleri adaylarının BSE dersine ilişkin genel motivasyonlarının kısmen katılıyorum ($\bar{X} = 3,39$) olduğu, müzik öğretmenleri adaylarının BSE dersine ilişkin motivasyonlarının üniversite, sınıf ve cinsiyet değişkeni açısından

* Bu makale birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında tamamlanmış olduğu yüksek lisans tezinden hareket ile oluşturulmuştur.

dan anlamlı farklılık gösterdiği, mezun oldukları lise türü değişkeni açısından ise anlamlı farklılık göstermediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Mesleki Müzik Eğitimi, Müzik Öğretmeni Adayı, Bireysel Ses Eğitimi, Motivasyon.

INVESTIGATION OF MOTIVATIONS OF MUSIC TEACHERS CANDIDATES INDIVIDUAL AUDIO TRAINING DIRECTION

Abstract

The aim of the study is to investigate the motivation of music teacher candidates towards Individual Voice Education (BSE) course. For this purpose, in the study, the motivation status of the 1st, 2nd, 3rd and 4th grade students studying in the departments of music education at different universities were determined. The differences between the university, class level, gender, and the type of high school graduated. The sample of the study consists of 479 students who study at Ondokuz Mayıs, Niğde Ömer Halisdemir, Trabzon and Necmettin Erbakan University Music Education Departments. This is a descriptive field study. The relevant data were collected using the Ses Individual Voice Training (BSE) Course Motivation Scale developed by Ekici in 2017. According to the findings of the research, it was concluded that the general motivation of the music teacher candidates towards BSE course was partially agree ($\bar{X} = 3,39$), that the motivation of the music teacher candidates towards BSE course showed a significant difference in terms of university, class and gender variable, but not in terms of the type of high school graduated variable.

Keywords: Vocational Music Education, Music Teacher Candidate, Individual Voice Training, Motivation.

GİRİŞ

Uygarlaşan toplumlar, dilin anlatım gücünü arttırmak için ona ait sözcükleri çoğaltıp geliştirmiş, bunları jest, hareket ve mimikler ile birleştirmişlerdir. Sonrasında ise sözcükler ile ses arasındaki iş birliğini etkin bir hale getirebilmek için müziğe başvurmuştur. Bu bağlamda müzik, duyguların ve düşüncelerin belirli kurallar ekseninde bir biriyle uyum sağlayan sesler ile anlatılma sanatı olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Bu kelimenin kökü kadim yunan dilindeki *mousikē* (μουσική): Mûz (mousa), kelimelerinden gelmektedir ve yaratıcılığa dair, ilham veren ve bunlara ilişkin tanrıça, peri anlamlarına gelmektedir (Yücel, 2014).

Bulut'a göre (2008) müzik, bir topluma ait bütün maddi manevi bilgilerin belirleyicisi olan parçaları bünyesinde barındıran en temel kültür unsurudur. Uçan'a (1997) göre müzik ise bireylerin hayatında önemli bir yeri bulunan, duyguları, düşünceleri, tasarımları ve izlenimleri, belirli hedefler ve yön-temler ile güzellik eksenli bir anlayışına uygun olarak birleştirilen sesler ile işleyen anlatan estetik bir bütündür (s. 10). Dolayısıyla müzik, yaşanan karmaşıklıktan bizleri uzaklaştıran, sağlıklı düşündüren, kulağımıza seslenip ruhumuzu değiştiren güçtür (İlyasoğlu, 1996).

Müzik, eğitim yoluyla toplumun tüm bireylerine ulaşabilmekte ve belirtilen etkilerini aktarabilmektedir. Buna ilişkin olarak Uçan (1997) müzik eğitiminin, müzik ile ilgili davranışları kazandırma, değiştirme ve geliştirme süreci olduğunu belirtmektedir (s. 176). Müzik eğitiminin amacı, bireyin müzik yeteneğini geliştirmek, müzik kültürü kazanmasını sağlamak, müzikten yararlanabilmesini ve mü-

ziği hem hobi hem de bir meslek olarak tercih etmesine olanak tanımaktır. Toplum açıdan bakıldığında ise herkese ait olan müziksel kültürün korunarak, pekiştirilmesi, çağa uygun müzik kültürüne ulaşılması ve ortak değerlerin güçlendirilmesi yine müzik eğitimi ile olanaklıdır (Küçüköncü, 2006). Belirtilen amaçlara ulaşabilmek için etkili ve verimli müzik eğitimi süreçlerinin planlanması gerekmektedir. Bu sebeple, müzik eğitimi alanında uzman müzik eğitimcilerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Macar etnomüzikolog Vikar: “Başarılı bir öğretmen olmanın elverişli metot, iyi donanımlı materyal, mantıklı ve duygulu bir kişilik şeklinde üç özelliğe bağlı olduğunu söylemiştir”. (aktaran Yiğit, 2000). Dolayısıyla müzik eğitimi vermek üzere mesleki müzik eğitimi alan öğretmen adayları, orta ve lise düzeyindeki okullarda, müzik derslerini işleyecek, müziksel çalışmaları düzenleyip yönlendirecek ve çevrelerindekiilere bu konularda rehberlik edebilecek nitelikleri taşıyan müzik öğretmenleri olarak yetiştirilmektirler (MEB’den aktaran Yayla, 2006).

Cumhuriyet dönemi incelendiğinde, tüm alanlarda olduğu gibi, müzik eğitimi alanında da girişimlerde bulunulmuş, müzik öğretmeni yetiştirmek üzere 1 Eylül 1924’te, Ankara’da Musiki Muallim Mektebi kurulmuş ve o yıl eğitime başlanmıştır. Batılılaşmanın bir gerekliliği olarak, müzik eğitiminde öncelikle Fransız, daha sonraları ise Alman öğretim programları ağırlık kazanmıştır. 1938 yılı itibarıyla, Gazi Eğitim Enstitüsü’nde, Musiki Muallim Mektebi’nden ayrılmış olarak bağımsız bir “Müzik Bölümü” kurulmuştur. Günümüzde farklı kademelerde genel müzik eğitimi vermek üzere müzik öğretmeni yetiştiren kurum olarak karşımıza eğitim fakültelerinin müzik eğitimi anabilim dalları çıkmaktadır.

Türkiye’de müzik eğitimi alanında yapılan araştırmalarda; genel müzik eğitimi kapsamında çoğunlukla öğretmen ve öğrencilerin seslerine dayanan teknik ve yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir (Sür, 1980). Çünkü, “Müzik eğitiminde en çok kullanılan, en etkin ve en faydalı aracın insan sesi olduğu düşünülmektedir” (Ekici, 2008, s. 338). Dolayısıyla, müzik öğretmenlerinin derslerinde iletişim aracı olarak kullandıkları en büyük yardımcı sesleridir denilebilir. Her müzik eğitimi alanında olduğu gibi ses eğitiminde de farklı öğretim programları uygulanarak günümüze gelinmiştir.

Ses eğitimi 1970’lerden beri müzik öğretmeni yetiştiren programlar içerisinde farklı isim ve zamanlarla yer bulmuştur. Bu programlara göre:

- 1969/70-1977/78 yıllarında uygulamada olan Gazi Eğitim Enstitüsü’nün (3 yıllık) Müzik Bölümündeki Öğretim Programındaki “Ses Eğitimi (Şan)” ismi ile 1., 2. ve 3. sınıflardaki öğrencilere bireysel ve haftada iki sefer yarımşar saat şeklinde haftada bir saat,
- 1979-1981 yıllarında Gazi Yüksek Öğretmen Okulundaki öğretim programında 1. ve 2. sınıflardaki öğrencilere toplu sınıf dersi şeklinde, haftada iki saat,
- 1978/ 79- 1981/ 82 yıllarında yürürlükteki programa göre bireysel söyleme dersi, öğrencilerin tamamına değil ana dalı şan olarak tespit edilen öğrencilere kazandırılacak becerilerin yer aldığı bir ders şeklinde (Uçan, 1982),
- 1981-1993 yıllarında Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği Müfredat Programında ise ana çalgı olarak şan seçmeyen öğrencilere “Bireysel Söyleme (Şan)” isminde 1. ve 2. sınıflarda bireysel olarak bir saat,
- 1993-1998 yıllarında ses eğitimi ve öğretimi programlarında ses eğitimi dersi, Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümünde Çalgı Eğitimi ve Müzik Kuramları Anabilim Dalı öğrencilerine “Bireysel Söyleme” ismiyle 1. ve 2. sınıflarda 2 öğrenci ile bir saat,

• 1998-2002 yıllarında Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü/Müzik Öğretim Programı Ana dalında ise “Bireysel Ses Eğitimi I-II” olarak sadece 1. sınıflarda haftada bir saat, bireysel olarak işlendiği görülmüştür,

• Günümüzde bireysel ses eğitimi dersi, bir yıl haftada bir saat ve bir öğrenci ile zorunlu ders olarak devam etmektedir.

Öğretmen yetiştiren programların tüm derslerinde olduğu gibi bireysel ses eğitimi (BSE) dersinde de öğrenci başarısı kuşkusuz öğrencinin derse motivasyonuna bağlıdır. Fidan (1985) motivasyonun belirli durumlar içerisinde belirli amaçlara varılması ve bunun için gereken davranışlara ilişkin olarak canlıyı harekete geçiren, enerji vererek duygusal yükselmeyi (coşkular, istekler) sağlayan ve davranışları etkileyen “itici güç” olduğunu belirtmektedir (aktaran Özevin, 2006). Bu bağlamda motivasyon öğretmen ve öğrencilerin okuldan en fazla hazzı almalarına olanak verir (Öncü, 2004). Motivasyonu yüksek olan öğrenciler; okul için olumlu düşünceler geliştirir ve okul onları doyuma ulaştırır, zor görevler karşısında ısrar gösterir, daha az yönetim- sel probleme neden olur ve bilgilerini derinleştirme davranışlarına ulaşırlar (aktaran Akbaba, 2006). Bunların yanında, motive olan öğrenciler, öğretmenleri için, önemli birer mesleki doyum kaynağı oldukları gibi sınıf işleyişinde de olumlu katkılar sağlarlar (Yüksel, 2004).

Belirtilen görüşlerden hareketle öğrencilerin BSE dersine yönelik motivasyonlarının ölçülmesinin BSE derslerinin eğitim sürecinin niteliğinin artırılmasında önemli bir gereklilik olduğu söylenebilir. Bu nedenler ile araştırmada müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine ilişkin motivasyon düzeyleri incelenmiştir.

Araştırmanın ana problem cümlesi “Müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine ilişkin motivasyonları nasıldır?” olarak tespit edilmiştir. Problem cümlesinin aydınlatılabilmesi için geliştirilen alt problemler;

1. Müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine ilişkin genel motivasyon düzeyleri nasıldır?
2. Müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine ilişkin motivasyonlarının üniversite değişkeni açısından farklılık durumu nasıldır?
3. Müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine ilişkin motivasyonlarının sınıf değişkeni açısından farklılık durumu nasıldır?
4. Müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine ilişkin motivasyonlarının cinsiyet değişkeni açısından farklılık durumu nasıldır?
5. Müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine ilişkin motivasyonlarının mezun oldukları lise türü değişkeni açısından farklılık durumu nasıldır?

şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Araştırmada, müzik öğretmeni adaylarının Bireysel Ses Eğitimi (BSE) dersine ilişkin motivasyonlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırmada, çeşitli üniversitelerde müzik öğretmenliği programlarında okuyan 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin BSE dersine yönelik motivasyon durumları tespit edilmiş ve söz konusu motivasyonlarının; öğrenim gördüğü üniversiteye, sınıf düzeyine, cinsiyete, mezun oldukları lise türü değişkenlerine göre farklılıkları ortaya konmuştur.

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın niteliği betimseldir. Araştırmada tarama modeli kullanılarak alan çalışması yapılmıştır. Tarama modelinde, geçmişte olmuş ya da devam eden mevcut durumu olan şekilde betimlemek esastır. Genel tarama modellerinde, sayıca fazla elemanlardan oluşmuş bir evrende, evrene ilişkin genel hükümlere varabilmek amacıyla evrenin tamamında, ona ait örnek bir grupta ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri bulunur (Karasar, 1995, s. 75- 77).

Araştırmada, çeşitli üniversitelerde müzik öğretmenliği programlarında okuyan 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin BSE dersine yönelik motivasyon durumları tespit edilmiş ve söz konusu motivasyonlarının; öğrenim gördüğü üniversiteye, sınıf düzeyine, cinsiyete, mezun oldukları lise türü değişkenlerine göre farklılık durumları ortaya konmuştur. Araştırma kapsamında öğrencilerin, kendi koşullarında ele alınmasına ve var olan durumun hiçbir değişikliğe uğratılmadan ortaya konmasına özen gösterilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmada evren ülkemizdeki üniversitelerdeki müzik öğretmenliği programlarında okuyan 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden, örneklem ise Ondokuz Mayıs, Niğde Ömer Halisdemir, Trabzon, Necmettin Erbakan ve Gazi Üniversitelerinin müzik öğretmenliği programlarında okuyan ve BSE dersini alan 479 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem grubunun kişisel bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Örneklemdeki Öğrencilere Ait Kişisel Bilgiler

Üniversite	f	%
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	104	21,7
Necmettin Erbakan Üniversitesi	124	25,9
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	118	24,6
Trabzon Üniversitesi	133	27,8
Toplam	479	100,0
Fakülte	f	%
Eğitim Fakültesi	479	100
Toplam	479	100
Sınıf	f	%
1.Sınıf	104	21,7
2.Sınıf	136	28,4
3.Sınıf	126	26,3
4.Sınıf	113	23,6
Toplam	479	100,0
Cinsiyeti	f	%
Kız	292	61
Erkek	187	39
Toplam	479	100,0
Mezun Olduğu Lise Türü	f	%
GSL	362	75,6
Genel Lise	87	18,2
Diğer	30	6,3
Toplam	479	100,0

Veri Toplama Araçları

Araştırmada müzik öğretmeni adaylarının motivasyon durumlarını ölçmek için Ekici tarafından 2017 yılında geliştirilen “Bireysel Ses Eğitimi (BSE) Dersi Motivasyon Ölçeği” kullanılmıştır. Söz konusu ölçekte maddeler oluşturulurken, Dokuz Eylül Üniversitesinde Müzik Öğretmenliği Programında okuyan 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerine (78 öğrenci), “Bireysel Ses Eğitimi Dersine Motive Olabilmeniz İçin Beklentileriniz” isimli bir kompozisyon yazdırılmıştır. Bu kompozisyonlar içerik analizi uygulanarak incelemiş ve motivasyona ait olduğu düşünülen görüşler belirlenmiştir.

Seçilen görüşler ekseninde daha önce geliştirilen motivasyon ölçekleri ve ilgili literatür taranarak, 54 maddeden oluşan bir ölçek meydana getirilmiştir. Ön denemeden sonra, amaca uygun olmayan, yüksek derecede güvenilir ve geçerlik taşımayan maddeler çıkarılacağından, olabildiğince çok madde yazılmasına özen gösterilmiştir. Ölçekteki maddelerin oluşturulması sırasında, ifadelerde sadelik ve anlaşılabilirlik olmasına, boş madde bırakma eylemi ya da kalıp değerlendirmelere dayanan tepkilerden kaçınmak için ölçekteki maddelerin yarısında olumlu, yarısında ise olumsuz ifadeler bulunmasına dikkat edilmiştir.

Motivasyon ölçeği, likert tipli ölçek modeli düşünülerek oluşturulmuştur. Bu modele yönelik olacak şekilde Bireysel Ses Eğitimi (BSE) dersine yönelik motivasyon ölçeğindeki her bir ifade için beş kategori tespit edilmiştir. Öğrencilerin, ölçekte bulunan ifadelerle yönelik katılma düzeylerinin, “hiç katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “az katılıyorum”, “katılıyorum” ve “çok katılıyorum” kategorileri içerisinde uygun olanı seçmeleri istenmiştir. Ölçek maddelerinden önce, ölçeğe yönelik amaç, maddelerin sayısı ve cevaplama ile ilişkin açıklamaya yer verilmiştir. Ölçeğin 54 maddesi ise bu açıklamaların altında sunulmuştur. Sonrasında ölçeğin kapsam geçerliği alınmıştır. Bunun için ses eğitiminden beş, müzik eğitiminden üç, psikolojik danışmanlık ve rehberlik eğitiminden üç ve eğitim biliminden bir uzman olmak üzere 13 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri incelenerek, madde sayısı 54’ten 41’e düşürülmüştür.

Ölçeğin son hali ölçek maddeleri sayısının beş katı olacak şekilde, araştırmacı aracılığıyla, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi ve Aydın Adnan Menderes Üniversitelerinin müzik öğretmenliği programlarında okuyan 200 öğrenciye uygulanmıştır. Bireysel Ses Eğitimi dersine ilişkin 41 maddelik ölçek 2 bölümlüdür. Birinci bölüm üniversite, fakülte, sınıf, cinsiyet, mezun oldukları lise türü olmak 5 tane kişisel bilgi maddesi, ikinci bölümde ise 41 tane BSE dersine yönelik motivasyon maddesi bulunmaktadır.

Veri toplama aracı olan BSE dersine yönelik motivasyon ölçeği Ondokuz Mayıs, Niğde Ömer Halisdemir, Trabzon, Necmettin Erbakan ve Gazi Üniversitelerinin Müzik Eğitimi Anabilim Dallarına araştırmacı tarafından posta yolu ile ulaştırılmıştır. Araştırmada veri toplama için Gazi Üniversitesinin ilgili anabilim dalından ölçeğe ilişkin dönüt alınmadığı için bu üniversite örneklem kapsamı dışında tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada Ekici tarafından 2017 yılında geliştirilen “Bireysel Ses Eğitimi (BSE) Dersi Motivasyon Ölçeği” uygulanarak ulaşılan verilerin ilk olarak bilgisayara aktarımı yapılmış; sonrasında SPSS (The Statistical Packet for Social Sciences) paket programına aktarılmış, istatistik çözümler ve ilgili karşılaştırmalar yapılmıştır.

Verilerin çözümüne geçilmeden önce, araştırmaya katılan öğrencilerden elde edilen verilere ilişkin anketlerin tespit edilen sınırlarda olmasına, hatasız ve eksiksiz olmasına dikkat edil-

miştir. Sonrasında araştırma amacı ekseninde gereken istatistiksel analizlerin seçilmesi (parametrik veya nonparametrik) amacıyla Shapiro-Wilk-W normallik testi kullanılarak veri gruplarının normallik dağılımlarındaki görünüme bakılmıştır (Tablo 2). Shapiro-Wilk-W testinin normallik varsayımını test eden yüksek düzeyde bir test olduğu söylenebilir. Bu testte Shapiro Wilk değerinin anlamlılığı $p < .05$ değerinde anlamlı ise hipotezi reddeder ve dağılımın normal bulunmadığı kararına varılır. Eğer $p > .05$ değerine ulaşılmışsa hipotez kabul edilerek dağılımın normal dağılımdan anlamlı bir farklılık göstermediği şeklinde yorumlanır (Otrar, 2019).

Tablo 2. Müzik Öğretmeni Adaylarının BSE Dersine Yönelik Motivasyon Düzeylerine Yönelik Shapiro-Wilk-W Normallik Testi

Shapiro-Wilk			
	Statistic	df	Sig.
Genel Ort.	,994	408	,108*
Genel Ort. 2	,994	408	,108*

* $p > .05$

Shapiro-Wilk-W normallik testi yapıldıktan sonra, araştırma amacı doğrultusunda şu analizler yapılmıştır;

1. Öğrencilerin, BSE dersine ilişkin motivasyon genel tutumlarının belirlenmesinde frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma hesapları yapılmıştır.

2. Öğrencilerin, cinsiyetleri ile BSE dersine ilişkin motivasyon seviyelerinin arasındaki farkın anlamlılığını araştırmak üzere bağımsız/ilişkisz gruplar arası t-testi uygulanmıştır.

3. Öğrencilerin, öğrenim gördükleri üniversite, öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ve mezun oldukları lise türü ile BSE dersine ilişkin motivasyon seviyeleri arasındaki anlamlı fark olup olmadığını araştırmak üzere tek-yönlü varyans analizi (one-way ANOVA) uygulanmıştır. Farkın anlamlı olduğu durumlarda ise hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu tespit etmek için post-hoc Scheffe testi yapılmıştır.

Uygulanan tüm istatistiki işlemlerde temel anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir. Ölçekteki aralıkların eşitliği (4/5) fikrinden hareket ederek seçeneklerin sınırları şu şekilde oluşturulmuştur:

Seçenek	Sınırı
Hiç Katılmıyorum (5)	1.00 - 1.80
Az Katılıyorum (4)	1.81 - 2.60
Kısmen Katılıyorum (3)	2.61 - 3.40
Büyük Ölçüde Katılıyorum (2)	3.41 - 4.20
Tamamen Katılıyorum (1)	4.21 - 5.00

BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın bu aşamasında örneklem grubunda yer alan öğrencilerin BSE dersine yönelik genel motivasyonlarına, öğrenim gördüğü üniversiteye, sınıfa, cinsiyete ve mezun olunan lise türüne yönelik bulgular Tablo 3 Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7’de verilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 3. Müzik Öğretmeni Adaylarının BSE Dersine Yönelik Genel Motivasyon Durumlarına İlişkin

Motivasyon ifadeleri	f	$\bar{X}$	ss
1.BSE dersi ile ilgili bilgi ve becerileri öğrenmeye istekliyimdir.	479	4,17	1,05
2.BSE dersinde ses potansiyelim geliştiğini hissetmem derse karşı motivasyonumu artırır.	478	4,37	0,88
3.BSE dersine kesinlikle çalışmış olarak gelirim.	476	3,63	1,05
4.Bu dersin olduğu gün sevinçli olurum.	476	3,45	1,18
5.BSE derslerinden sonra öğrendiklerimi tekrarlamaya çalışırım.	478	3,41	1,14
6. Zorunlu olmasam bu derse girmek istemem.	474	2,32	1,41
7.BSE dersi zevkli ve ilgi çekici olduğu için bu derse istekle katılırım.	473	3,69	1,16
8.BSE dersinde kendimi müzikal olarak ifade edebildiğim için derse karşı motivasyonum artar.	478	3,80	1,16
9.BSE derslerinin aynı anda 2-3 kişiyle yapılması motivasyonumu olumsuz yönde etkilemektedir.	475	3,27	1,40
10.BSE dersinin iyi planlanmaması derse karşı isteğimi azaltmaktadır.	474	3,56	1,28
11.Bireysel ses eğitimine dayalı bilgi ve becerilerim geliştikçe derse karşı motivasyonum artmaktadır.	477	4,09	1,07
12.Derste öğrendiğim teknikleri pekiştirmek için ders dışı çalışmalarımı istekle yaparım.	477	3,59	1,15
13.Ses sanatına yönelik CD, DVD vb. almaya çalışırım.	478	2,84	1,61
14.BSE dersi ile ilgili bilgi ve becerilerimin artmasına yönelik çaba harcamak içimden gelmez.	476	2,36	1,37
15.BSE dersine isteksiz gelirim.	473	2,17	1,35
16.Bu derste, Türkçeye ve Türkçe şarkılara yeterince yer verilmemesi, derse karşı motivasyonumu azaltmaktadır.	476	2,78	1,41
17.Derse hazırlık çalışmalarının (vücut rahatlığı, solunum ve ses çalışmaları vb.) etkili yapılmaması derse karşı motivasyonumu azaltmaktadır.	475	3,00	1,42
18.BSE dersinde çalışılan şarkıların eşlikli söylenmesi motivasyonumu artırmaktadır.	476	4,22	1,07
19.BSE dersine yönelik çalışmalarımızın resital, konser, müzikal vb. etkinliklerle sahnelenmesi motivasyonumu artırmaktadır.	475	4,02	1,17
20.Derslerde işitsel-görsel materyallerin kullanılmaması, derse karşı motivasyonumu azaltmaktadır.	474	2,94	1,39
21.Ders saatlerinin ilk ya da son saat olması derse karşı motivasyonumu azaltmaktadır.	476	3,36	1,39
22.BSE dersinde kazandığım bilgi ve becerileri kullanabileceğimi hissetmem derse karşı motivasyonumu artırmaktadır.	473	4,14	1,03
23.BSE dersinden sonra kendimi rahatlamış hissederim.	471	3,63	1,19
24.BSE dersinin bana müzikal davranışlar kazandırdığını düşünmediğim için derse karşı ilgili değilim.	472	2,38	1,39
25.Fırsat buldukça ses sanatına yönelik ders dışı etkinliklere (resital, konser, opera, müzikal vb.) katılırım.	475	3,58	1,19
26.BSE dersine yönelik bilgi ve becerileri öğrenmekte ve uygulamakta	476	2,65	1,40

zorluk yaşadığım için derse karşı motivasyonum düşüktür.			
27.Bu derse sadece sınıf geçmek için çalışırım.	474	2,36	1,46
28.BSE dersi ile ilgili bilgi ve becerileri öğrenmede, işini bilerek ve severek yapan, anlayışlı, sabırlı ve teşvik edici bir eğitmenle çalıştığım için derse karşı istekliyimdir.	475	3,91	1,17
29.Öğretmenim üzerimde baskı oluşturmadığı için BSE dersine katılmaya istekliyimdir.	474	3,81	1,23
30.Öğretmenim farklı öğretim yöntemleri kullandığı için BSE dersine katılmaya istekliyimdir.	474	3,76	1,25
31.BSE dersi öğretim elemanlarının bana model oluşturabilecek nitelikte olmaması bu derse karşı motivasyonumu azaltmaktadır.	476	2,90	1,44
32.BSE dersine yönelik çabalarım sınavlarda adil değerlendirilmediği için derse karşı motivasyonum düşüktür.	476	2,80	1,43
33.Derslerde birlikte söyleme (düet, trio, quartet vb.) etkinliklerine yer verilmesi derse olan istekliliğimi artırmaktadır.	471	3,75	1,26
34.Derslerin, her öğrencinin düzeyine, ses özelliklerine ve beğenisine yönelik eserlerin yer aldığı, şarkı söyleme becerisini geliştiren geniş bir repertuarla işlenmemesi derse olan motivasyonumu azaltmaktadır.	476	3,22	1,37
35.Derslerde çalışılan şarkıların iyi sanatçıların yorumlarıyla dinletilmesi motivasyonumu artırmaktadır.	476	3,85	1,20
36.BSE dersinde çalışılan şarkılar üzerinde yeterli analizin (dönemi, bestecisi, sözleri ve anlamı, hız ve nüans terimleri, yorumu vb.) yapılmaması motivasyonumu azaltmaktadır.	474	3,17	1,37
37.BSE derslerinin, yaratıcı bir süreç içinde işlenmemesi derse karşı motivasyonumu azaltmaktadır.	477	3,31	1,29
38.Workshop, seminer, konferans vb. etkinliklerin düzenlenmesi derse olan ilgimi artırır.	475	3,68	1,24
39.Bu derste, ses sanatı (insan sesinin tarihçesi, gelişimi, sesin anatomisi ve oluşumu vb.) ve eğitimi hakkında geniş bir bilgiye yer verilmemesi derse olan ilgimi azaltmaktadır.	474	3,09	1,37
40.Bu alanda iyi sanatçıların tanıtılması derse olan ilgimi artırmaktadır.	473	3,90	1,16
41.Bu derste aldığım eğitim sayesinde, konuşma ve şarkı söylemede sesimi en iyi şekilde kullanabilirim.	475	3,97	1,17
Toplam	475	3,39	1,26

Tablo 3 incelendiğinde;

Tablo 3’de belirtilen görüşler doğrultusunda müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine yönelik genel motivasyon düzeylerinin kısmen katılıyorum ($\bar{X} = 3,39$) olduğu söylenebilir.

Bu bulgular, örneklem grubundaki öğrencilerin BSE dersine yönelik motivasyonlarının orta düzeyde olduğu ve BSE dersine yönelik motivasyonlarını olumsuz olarak etkileyen nedenler olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4. Müzik Öğretmeni Adaylarının BSE Dersine Yönelik Motivasyonlarının Üniversite Değişkeni Açısından Farklılık Durumu

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlam	Gruplar Arası Anlamlı Fark
Gruplar arası	7,519	3	2,506	2,923	,034	*	2-1
Grup İçi	407,208	475	,857				
Toplam	414,272	478					

(*) işaret anlamlı farklılık bulunduğunu belirtmektedir; $p < 0,05$

Grup: (1) Ondokuz Mayıs Üniversitesi, (2) Necmettin Erbakan Üniversitesi, (3) Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (4) Trabzon Üniversitesi

Tablo 4. te müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine yönelik motivasyonlarında öğrenim görülen üniversite değişkeni açısından anlamlı farklılığın bulunduğu gözlenmektedir.

Gruplar arasındaki farklılığın kaynağı incelendiğinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi ($\bar{X} = 3,85$) ile Necmettin Erbakan Mayıs Üniversitesi ($\bar{X} = 4,20$) arasında Necmettin Erbakan Üniversitesi lehine olduğu görülmektedir.

Bulgular doğrultusunda Ondokuz Mayıs Üniversitesi ($\bar{X} = 3,85$)'nin BSE dersine yönelik motivasyon durumu Necmettin Erbakan Üniversitesine göre daha düşük bulunmuştur. Bu durumun üniversitelerin kurulduğu şehirlerin konumları, bu şehirlerin sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleri ile üniversitedeki öğretim elemanı ve öğrencinin profili, eğitim sürecinin niteliği gibi özelliklerden kaynaklı olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Müzik Öğretmeni Adaylarının BSE Dersine Yönelik Motivasyonlarının Sınıf Değişkeni Açısından Farklılık Durumu

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Anlam	Gruplar Arası Anlamlı Fark
Gruplar arası	7,034	3	2,345	2,732	,043	*	2-3
Grup İçi	407,692	475	,858				
Toplam	414,727	478					

(*) işaret anlamlı farklılık bulunduğunu belirtmektedir; $p < 0,05$

Grup: (1) 1. sınıf, (2) 2. Sınıf, (3) 3. Sınıf, (4) 4. Sınıf

Tablo 5. te müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine yönelik motivasyonlarında öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkeni açısından farklılık olduğu görülmektedir.

Sınıflar arası farkın kaynağına bakıldığında 2. Sınıf ($\bar{X} = 4,21$) ile 3. Sınıf ($\bar{X} = 3,91$) arasında 2. sınıfın lehine olduğu gözlenmiştir.

Bulgular doğrultusunda 3. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 3,91$) BSE dersine yönelik motivasyon durumu 2. sınıf öğrencilerine göre daha düşük bulunmuştur. Bu durum 3. sınıf öğrencilerinin BSE dersini 1. ve 2. sınıfta almış olmasına rağmen 3. sınıfta söz konusu dersi aktif olarak işlemediklerinden BSE dersine yönelik motivasyon düzeylerini kendi beklentileri doğrultusunda yeterli görmediklerini düşündürmektedir.

Tablo 6. Müzik Öğretmeni Adaylarının BSE Dersine Yönelik Motivasyonlarının Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılık Durumu

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	p	Anlam
Bay	186	3,8280	1,01607	- 4,484	,000	*
Bayan	290	4,2276	,83289			

(*) işaret anlamlı farklılık bulunduğunu belirtmektedir; $p < 0,05$

Grup: (1) Bay, (2) Bayan

Tablo 6. te müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine yönelik motivasyonlarında cinsiyet değişkeni açısından farklılık olduğu görülmektedir.

T-testi sonucuna göre bayan ($\bar{X} = 4,23$) müzik öğretmeni adaylarının motivasyonunun, bay ($\bar{X} = 3,83$) müzik öğretmeni adaylarının motivasyonlarına oranla yüksek düzeyde bulunduğu görülmektedir.

Bu bulgulara göre cinsiyet değişkeninin öğrenci motivasyon durumlarını farklılaştığı söylenebilir. Bu durum bayan öğrencilerin BSE dersine bay öğrencilere göre daha ilgili olup söz konusu motivasyon düzeylerini yüksek gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 2. Müzik Öğretmeni Adaylarının BSE Dersine Yönelik Motivasyonlarının Mezun Oldukları Lise Türü Değişkeni Açısından Farklılık Durumu

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Orta-alaması	F	p	Anlam
Gruplar arası	4,398	4	1,100	1,270	,281	-
Grup İçi	410,328	474	,866			
Toplam	414,727	478				

$p > 0,05$

Grup: (1) GSL, (2) Genel, (3) Diğer

Tablo 7. de müzik öğretmeni adaylarının BSE dersine yönelik motivasyonlarını mezun oldukları lise türünün farklılaştırmadığı gözlenmektedir.

Bu bulgulara göre öğrencilerin mezun oldukları lise türü değişkeninin BSE dersine yönelik motivasyonda etkili olmadığı ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar sırasıyla şu şekildedir:

Örneklem grubundaki müzik öğretmeni adaylarının:

- BSE dersine ilişkin genel motivasyon düzeyleri kısmen katılıyorum ($\bar{X} = 3,39$) dur. Modiri'nin (2012) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin piyano dersine yönelik motivasyonu yüksek düzeyde bulunmuştur. Bu yönüyle araştırma bulguları ile belirtilen araştırmanın bulgularının farklılık gösterdiği söylenebilir. Bu durum öğrencilerin derse yönelik genel motivasyonlarını etkileyen nedenler olduğunu göstermektedir. Bu etkenler pek çok farklı durumdan (ders, birey, öğretim elemanı v.b.) kaynaklanabilir. Dolayısıyla bu durum öğrencilerin söz konusu motivasyonlarına farklı düzeylerde yansımaktadır denilebilir.

- BSE dersine yönelik motivasyonlarında üniversite değişkenine göre anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir, bu farklılığın Ondokuz Mayıs ile Necmettin Erbakan Üniversiteleri arasında ve Necmettin Erbakan Üniversitesi lehinedir. Bu sonuçla benzerlik veya farklılık gösteren herhangi bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır.

• BSE dersine yönelik motivasyonlarında sınıf değişkenine göre anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir, bu farklılığın 2. ve 3. sınıf öğrencileri bakımından, 2. sınıf lehine olduğu gözlenmiştir. Akcan Ünsal'ın (2011) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin piyano eğitimine yönelik motivasyonlarında sınıf değişkeni açısından anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılık 4. sınıf lehinedir. Araştırma bulguları bu bakımdan belirtilen araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. İlgili araştırmada, “eğitimcilerin öğrencilerle konuşma ve tartışmaya zaman ayırması ve öğrenciye karşı arkadaşça tutumları olması” maddesinde 4. sınıfta okuyan öğrencilerin 2. ve 3. sınıf öğrencilerine kıyasla öğretmenlerin bu özellikleri taşımasının, öğrenci motivasyonunu arttırdığını, sınıf düzeyi arttıkça, öğretmenlerle olan iletişimlerinin iyi olmasının, çalgı çalmaya karşı olan motivasyonlarını arttırdığını tespit etmiştir. Bu yönüyle araştırma bulguları ile belirtilen araştırma bulguları arasında benzerlik olduğu söylenebilir. Söz konusu durum üst sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin alt sınıflardaki öğrencilere göre kendilerini bir derse motive etme konusunda daha yeterli gördüklerini düşündürmektedir.

• BSE dersine ilişkin motivasyonları cinsiyet değişkeni açısından farklılık göstermektedir, bu farklılığın bayan öğrencilerin lehine olduğu saptanmıştır. Kocaarslan'ın (2009) yapmış olduğu araştırmada genel müzik eğitimi alan ilköğretim öğrencilerinin müzik dersine ilişkin tutum, müzikal özgüven ve motivasyonlarında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılığın olduğunu tespit etmiştir. İlgili araştırmada kız öğrencilerdeki müzikal özgüven ve müzikal motivasyon düzeyleri erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Motivasyon konusunda başka alanlarda (matematik dersi) da cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık tespit edilen araştırmalar vardır. Ellez'in (2004) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin matematik başarıları ve motivasyon ilişkisinde cinsiyet değişkeni açısından farklılığı anlamlı olarak tespit etmiştir. İlgili araştırmada kız öğrencilerin motivasyonunun erkek öğrencilere kıyasla yüksek olduğu görülmüştür. Bu yönüyle araştırma bulguları ile belirtilen araştırmaların bulgularının benzerlik gösterdiği söylenebilir. Söz konusu durum bayan öğrencilerin bay öğrencilere göre kendilerini bir derse motive etme hususunda daha yeterli gördüklerini göstermektedir.

• BSE dersine yönelik motivasyonları mezun oldukları lise türü değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuca ilişkin olarak benzerlik ya da farklılık tespitinde bulunan mevcut bir araştırma bulunamamıştır.

Öneriler

Araştırma sonuçları ışığında;

- Farklı araştırma yöntemlerini kapsayan (deneysel, nitel) araştırmalar yapılarak BSE dersi alan öğrencilerin motivasyonlarını etkileyen nedenlerin belirlenmesi,
- BSE dersi alan öğrencilerin motivasyonlarını yükseltmek için, öğretmenlerin; öğrencilerin yeterlilik duygularına, onların ilgisini çekecek konu ve ödevlere, derste kullanılan materyallere, her öğrencinin kendi kişiliğine, beğenisine ve ilgisine, yıl içerisinde yapılan çalışmalara, konserlere, etkinlikler ile sınavlar sonucunda gösterilen gelişme ve çabalara dikkat ederek süreci yönlendirmesi,
- BSE dersine yönelik motivasyonu etkileyen birçok değişken olduğu (sosyal, kültürel, coğrafi, psikolojik, bireysel, çevresel, politik v.b.) düşünülerek üniversite değişkeni açısından oluşan farklılığın giderilebilmesi için üniversitelerin bulunduğu illerde gereken iyileştirme çalışmalarının tespitinin yapılması ve uygulanmasının sağlanması,

• BSE dersine yönelik motivasyon düzeyinin sınıf değişkeni açısından farklılık oluşturma durumlarının tespit edilmesi, bunun yanında öğrencilerin ilgili derse yönelik motivasyonlarının üst sınıflara kalmadan başlangıç aşamasında yüksek olabilmesine yönelik ihtiyaç duyulan planlamaların (öğrencinin öğrenme süreci boyunca öğretmen kadar etkili olduğunun hissettirilmesi, ders esnasında öğrenme ve öğretme süreçlerine yenilikler getirebilmesi, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki iletişimin etkili olmasının sağlanması, öğrencilerin derse ve ders dışına yönelik çalışmaları konusunda bilgilendirilmeleri v.b.) yapılması,

• BSE dersine yönelik motivasyon düzeyinin bay öğrencilerde düşük düzeyde olma nedenlerinin ve cinsiyet değişkeni bakımından farklılık gösterme durumlarının araştırılması,

• Öğrenciyi BSE dersine hangi durumların motivasyon sağladığı, öğrencinin hangi durumlarda motive olduğu ve bu durumların birbirini etkilemesine ilişkin tespitler doğrultusunda BSE dersini etkinleştiren programlar düzenlenmesi, önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akcan Ünsal, A. S. (2011). Pişano eğitimindeki motivasyon durumunun öğretim elemanı ve öğrenci açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bulut, D. (2008). İlköğretim II. kademe müzik öğretmenlerinin geleneksel müziklerimizin öğretiminde karşılaştıkları sorunlar. C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 32(1), 149-161.
- Ekici, T. (2008). Müzik öğretmeni yetiştirmede bireysel ses eğitimi dersine yönelik bir program geliştirme çalışması (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ekici, T. (2017). Bireysel ses eğitimi dersine yönelik motivasyon ölçeği geliştirme. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 1(60), 337-349.
- Ellez, M. A. (2004). Etkin öğrenme, strateji kullanımı, matematik başarısı, güdü ve cinsiyet ilişkileri. (Yayımlanmamış doktora tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fidan, N. (1985). Okulda öğrenme ve öğretme. Ankara: Alkım Yayınevi.
- İlyasoğlu, E. (1996). Bugünlerde müzik dinlemek. [http://www. cumhuriyet.com.tr/ koseyazi-si/578424/](http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazi-si/578424/)(Erişim Tarihi: 15.05.2019).
- Karasar, N. (1995). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kocaarslan, B. (2009). Genel müzik eğitimi alan ilköğretim öğrencilerinin müzik dersine ilişkin tutum, müzikal özgüven ve motivasyon düzeylerinin karşılaştırılması. (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Küçüköncü, Y. (2006). Eğitim sistemindeki yeniden yapılanma sürecinde müzik öğretmeni modelleri. Denizli: Anı Yayınları.
- Modiri, I. G. (2012). Müzik öğretmenliği öğrencilerinin pişano dersi motivasyonları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki. YYÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi, IX (I), 74-98.

- Otrar, M. (2019, 14 Eylül). Bilgisayar ortamında normallik analizleri. <http://mustafaotrar.net/istatistik/dagilimlarin-normalligi-ve-normalligin-test-edilmesi/> (Erişim Tarihi: 11.09.2019).
- Öncü, H. (2004). Davranışçı kuram. Leyla Küçükahmet (Yay. Haz.). Sınıf yönetimi (s. 170). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Özevin, B. (2006). Oyun, dans ve müzik dersine ilişkin motivasyon ölçeği. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Süer, R. (1980). Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda öğretim (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- TDK Sözlükleri. (2018, 16 Mayıs). Müzik nedir?. <http://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 17.05.2018).
- Uçan, A. (1982). Müzik eğitiminde program geliştirme: kuram ve Türkiye'deki uygulama. Müzik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları
- Uçan, A. (1997). Müzik eğitimi temel kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Yayla, F. (2006). Üniversiter yapı içinde müzik öğretmeni yetiştirme sistemi. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Yiğit, F. (2000). Müzik eğitiminde Kodaly metodunun rolü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yücel, D. M. (2014, 26 Mart). Müzik nedir-müzik felsefesi. Erişim adresi: <http://www.dmy.info/muzik-nedir-muzik-felsefesi/> (Erişim Tarihi: 15.05.2019).
- Yüksel, G. (2004). Öğrenme için motivasyon. Ankara: Asil Yayınevi.